

Türkiye’de Çocuk Dergiciliğinde Tasarım: Kırmızıfare Dergisi Örneği¹

Oğuz GÜLLEB²

Öz

Çocuk dergileri bilginin, toplumsal değerlerin ve estetik zevklerin etkili ve eğlenceli şekilde edinilmesini sağlayan önemli yayınlardır. Ancak çocuk dergilerinin sadece edebi anlamda değil görsel tasarımlarının da çocukların dünyasına hitap etmesi, bilişsel düzeylerine ve ihtiyaçlarına uygun olması gerekmektedir. Araştırmada Kırmızıfare dergisi özelinde çocuk dergisi tasarımlarının hedef kitlelerinin bilişsel düzeylerine, beklentilerine ve bakış açılarına uygunluğunun ortaya koyulması amaçlanmıştır. Bu bağlamda görsel bir iletişim sanatı olan grafik tasarım kavramları ile bilişsel gelişim süreçleri arasında bir ilişki kurulmuş ve inceleme kriterleri belirlenmiştir. Çocuk dergisi tasarımları Kırmızıfare çocuk dergisi özelinde incelenmiştir. Karşılaşılan bulgular dikkate alınarak öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Dergi Yayıncılığı, Çocuk Dergisi Tasarımı, Görsel Kimlik, Bilişsel Gelişim

Design in Children's Magazine Publishing in Turkey: Kırmızıfare Magazine Case

Abstract

Children's magazines are important publications that enable the acquisition of information, social values, and aesthetic pleasures effectively and entertainingly. However, not only literary but also visual designs of children's magazines should appeal to the world of children and be appropriate to their cognitive levels and needs. In the study, it was aimed to reveal the appropriateness of the designs of the children's magazine to the cognitive levels, expectations and perspectives of the target audiences by examining the design features of Kırmızıfare magazine. In this context, a relationship has been established between graphic design concepts, which is a visual communication art, and cognitive development processes, and the criteria for examination have been determined. Children's magazine designs were examined specifically

¹ Bu çalışma Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik bilim dalında Doç. Dr. Kübra GÜRAN YİĞİTBAŞI danışmanlığında hazırlanan aynı başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

² Arş. Gör., Marmara Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, oguz.gulleb@marmara.edu.tr, **Orcid ID:** 0000-0001-6793-106X

Bu makaleye atıf için: Gülleb, O. (2021). Türkiye’de Çocuk Dergiciliğinde Tasarım: Kırmızıfare Dergisi Örneği. Aksaray İletişim Dergisi, 3(2), 331-361. doi:10.47771/aid.836045

for Kırmızıfare children's magazine. Suggestions were made, taking into account the findings encountered.

Keywords: Magazine Publishing, Children's Magazine Design, Visual Identity, Cognitive Development

Giriş

Görsel bir iletişim sanatı olan grafik tasarım, ilkeleri ve unsurlarıyla hedef kitle için en uygun görsel içeriğin oluşturulmasını ve mesajın en etkili şekilde hedef kitle tarafından algılanmasını amaçlamaktadır. Mesajın odağında çocuklar olduğunda kullanılan görsel dilin önemi daha da artmaktadır. Görsel unsurlar yetişkinlere kıyasla çocukların zihinlerini daha çok uyarmakta, onlar tarafından kolay algılanmakta ve mesaj iletiminde daha etkili olabilmektedir. Çocukların bilişsel düzeylerine, ilgi ve beklentilerine, hayal dünyaların ve ihtiyaçlarına göre oluşturulmuş görsel içerikler bilişsel beceriler ve estetik zevkler kazanmalarına yardımcı olmaktadır. Küçük yaşta popüler kültürün anlattığı küresel masallar, tüm dünyanın “Batılı” ve “gelişmiş” olarak tanımlanan ülkelerin penceresinden bakmaktadır. Bu noktada kendi kültürümüzü, dilimizi ve hikayelerimizi iletmenin gücü ve önemi yadsınamaz (Yiğitbaşı, 2018: 13).

TÜİK verilerine göre, Avrupa ülkeleri arasında en genç nüfusa sahip ülkelerden biri olan Türkiye’de nüfusun %28’ini 0-17 yaş aralığındaki gençlerden oluşmaktadır. Ayrıca nüfusun %8’ini 4 yaşın altındaki çocuklar oluşturmaktadır ve bu sebeple Avrupa’da en yüksek küçük çocuk nüfusuna sahip ülke konumundadır (Çorapçı, 2019: 07). Tüm bu veriler dikkate alındığında çocukların gelişimlerini destekleyecek ve iyi olma hallerini güçlendirecek, hayatı anlamlandırılmalarına ve çevrelerini tanımalarına yardımcı olacak içeriklere sahip çocuk yayınlarının önemi görülmektedir.

Kırmızıfare çocuk dergisi, yayın hayatına çocuklar için edebiyat dergisi sloganıyla başlamıştır. Edebiyat, sanat ve bilim konularında birçok bölüme yer vermektedir. Derginin yazar kadrosunun, günümüz çocuk edebiyatına yön veren ve bugün çocuk yayınları alanında birçok eseri bulunan yazarlardan oluştuğu görülmektedir. Ancak kaliteli bir içeriğe ve görsel anlamda estetik değerlere sahip çocuk yayınları özel bir çabayla ortaya çıkarılabilir. Bu süreçte hedef kitlenin doğru belirlenmesi, yazar ve tasarımcıların koordineli şekilde çalışması, çocuk dilini, bakış açısını ve hayal dünyasını anlayan uzmanlar tarafından yayın ekibinin yönlendirilmesi önemli rol oynamaktadır.

Çalışmada çocuk dergisi tasarımlarının hedef kitle olarak belirlenen yaş gruplarına uygunluğunu ortaya koymak amacıyla nitel bir yaklaşım olarak içerik analizi yöntemi

kullanılmıştır. Nitel içerik analizi, gözlem ve döküman inceleme gibi nitel very toplama yöntemlerinin kullanıldığı, araştırmacının verileri düzenlediği, birimlerine ayırdığı, sentezlediği ve bu verilerden hareketle saklı duran bilgiyi keşfetmeye ve ortaya çıkartmaya çalıştığı bir süreçtir (Özdemir, 2010: 333). Derginin basılı olarak elde edilen sayıları kavramsal çerçeveyi oluşturan grafik tasarım ve bilişsel gelişim süreçleri kapsamında belirlenen başlıklar altında incelenmiştir. Elde edilen bulgular analiz edilerek karşılaşılan sorunlar belirlenmiş ve çözüm önerileri sunulmuştur.

1. Çocuk Dergiciliğinde Grafik Tasarım

Görsel bir iletişim kurmak için teknolojik araçlar ile görsel ürünleri ve tipografiyi bir araya getiren grafik tasarım süreci; problemi tanımlama, bilgi toplama, yaratıcılık, çözüm bulma ve tasarımı uygulama gibi aşamaları içermektedir (Salisbury, 1996: 57). Estetik değerler en doğru şekilde kullanılarak iletişim sürecini en üst düzeye çıkarmak, grafik tasarımın amacıdır (Ketenci ve Bilgili, 2006: 278).

Grafik tasarımın temelinde özgür düşünce ve geniş hayal gücü vardır. Nitelikli bir grafik tasarım ürününün ortaya çıkarılması için tasarımcıyı kısıtlamak yerine yönlendirecek, mesajın daha anlaşılır ve etkili aktarılmasını sağlayacak belirli grafik tasarım ilkeleri ve öğeleri bulunmaktadır. Tasarımcının kullanımına sunulan grafik tasarım öğeleri “*çizgi, renk, doku, biçim, ölçü ve yön*” kavramlarıdır. Tasarım elemanlarını gelişigüzel kullanarak estetik ve nitelikli ürünler ortaya çıkarmak neredeyse imkansızdır. Bu sebeple grafik tasarım ürünlerinde “*denge, orantı ve görsel hiyerarşi, devamlılık, bütünlük ve vurgulama*” gibi ilkelere dikkat edilmesi gerekmektedir (Becer, 2002: 62). Tasarımcının bu öğeleri ve ilkeleri en doğru şekilde kullanması beklenir.

Çocuklar için boş zamanlarını değerlendirebilecekleri, hayal güçlerini geliştirebilecekleri ve gerçek hayatla ilgili çeşitli tecrübeler edinebilecekleri çocuk dergilerinin genel olarak belli özellikler taşıması beklenir (Yiğitbaşı, 2014: 39). Derginin logosu, kapak görseli, sayfa tasarımı, tipografisi, boyutu ve cildi gibi iç ve dış yapıların çocuklara uygun olmalıdır. Bir dergi planlanma, tasarlanma, basılma, dağıtılma ve pazarlama gibi uzun soluklu ve birçok kişinin görev aldığı üretim sürecinin sonucunda ortaya çıkar.

1.1. Planlama ve Görsel Kimlik

Planlama, tasarıma geçmeden önce derginin görsel kimliğinin oluşturulduğu ve derginin “tavır”ının belirlendiği süreçtir. Derginin türü, ismi, hedef kitlesi, dış yapı özellikleri, tipografik

özellikleri, bölümleri ve başlıkları, yayın periyodu gibi kriterlere verilen cevaplar tasarım ve üretim süreçlerine ışık tutmaktadır.

Derginin kişiliğini ve tavrını yansıtacak, yalnızca o dergiye ait, içeriği temsil eden ve hedef kitlenin beklentilerine karşılık gelen bir görsel kimlik oluşturma sürecidir. Görsel kimliğin nitelikli ve estetik şekilde oluşturulması derginin akılda kalıcı ve hatırlanması kolay bir “ses” sahibi olmasını sağlar (Kavuran ve Özpolat, 2016: 269). Derginin logosu, tipografik özellikleri, renk kataloğu, sayfa kurgusu ve görsel dili bu süreçte hazırlanmaktadır. Logo derginin tavrını ve içeriğini en doğru ve estetik şekilde iletebilen, dinamik ve merak uyandıran bir yapıda olmalıdır (Öztürk, 2006: 10).

Planlama sürecine yayınevi yöneticilerinin, editörlerin, yazarların, grafik tasarımcıların, resimleyicilerin ve çocukların gözünden bakabilen onların dünyasını tanıyan uzman kişilerin katılım sağlaması elzemdir. Bu sayede en uygun görsel dil oluşturulabilir.

1.2. Tipografik Özellikler

Tipografinin temelinde okunurluk işlevinin estetik bir form içinde iyileştirilmesi bulunmaktadır (Sarıkavak, 1997: 32). Eğitim amaçlı çocuk dergilerinde çocukların gelişim özelliklerine uygun okunabilirliği yüksek karakterler kullanılmalıdır. Tırnaklı yazılar karakteristik olarak sert bir görünüme sahiptir. Harflerin kenarlarına bulunan çıkıntılar sayesinde yoğun metinlerde hızlı ve akıcı bir okunurluk sunarlar. Bu sebeple okunurluğu yüksek, yumuşak ve düz hatlara sahip olan tırnaksız fontlar tercih edilmelidir. Süslü yazı karakterleri okunurluk açısından yetersiz ve karmaşık hatlara sahiptirler. İtalik karakterler ise gösterişsiz ve tekdüze bir yapıda olduklarından etkisiz bir görsellik sunmaktadırlar. Uzun yazılarda okunurluğu düşmektedir (Pektaş, 2003: 39).

Çocuklara özel olarak hazırlanan yayınlarda belirli ölçütler koyan Milli Eğitim Bakanlığı, “Ders Kitapları ile Eğitim Araçlarının İncelenmesi ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönerge”sinde, basılı yayınlarda yazı karakteri büyüklüklerine ilişkin; ilköğretim birinci sınıflar için 20 punto, ikinci sınıflar için 18 punto, üçüncü sınıflar için 14 punto, dördüncü sınıflar için 12 punto, beşinci sınıflar için 11 punto, daha üst sınıflar için ise 10 puntodan daha küçük harfler kullanılmasının uygun olmadığını belirtmiştir (MEB, 2012: 4).

1.3. Kapak ve Sayfa Tasarımı

Dergi kapağı okurla ilk temasın kurduğu ve derginin tavrını yansıttığı unsurdur. Bu nedenle kapak tasarımı diğer tasarım unsurları gibi ele alınmalı ve özel bir planlama ve tasarım

sürecinden geçirilerek üretilmelidir (Karaduman, 2007: 34). Çocuk dergileri için hazırlanan kapak tasarımları, biçimsel olarak içeriği yansıtmının yanı sıra, renk, tipografi, görsel unsurlar ve kurgu olarak hedef kitlenin düzeyine uygun biçimde düzenlenmelidir.

Sayfa tasarımlarında okurun içerikle keyifli ve kolay bir iletişime geçmesini sağlamak, bilginin algılanabilirliğini artırmak en temel amaç olmalıdır. Tasarımcı sayfa tasarım sürecinde ölçeklendirme, beyaz alanlar, renk ve tonlama gibi tasarım kriterlerini kullanarak en uygun yapıyı oluşturur (Uçar, 2004: 146). Düzensiz, gelişigüzel yerleştirilen paragraf ve görsel unsurlar algılamayı ve iletişimi güçleştirebilir. Okuyucunun gözü, sayfa içerisinde zorlanmadan hareket edip, konuyu rahatlıkla takip edebilmelidir (Pektaş, 2003: 39). Metin ile görsel arasında dengeli ve destekleyici bir düzen oluşturulmalıdır. Kenar boşlukları, başlık, yazar bilgileri, paragraflar ve görsellerin belirli konumları olmalıdır. Sayfa tasarımlarında devamlılığın ve bütünlüğün sağlanmasında ızgara (grid) sisteminin kullanılması kolaylık sağlamaktadır.

1.4. Görsel İçerik Kullanımı

Günümüz medya kültürünün görsel dinamikleri yayınlarda statik ve alışlagelmiş sıkıcı tasarımlar yerine görsel dengenin metinlere oranla daha baskın olduğu tasarımlara geçmelerine neden olmuştur. Görsel unsurlar çocuk yayınlarında bilginin daha kolay ve kalıcı bir şekilde algılanmasını sağlarken sayfa tasarımlarına dinamizm ve canlılık kazandırmaktadır. Çocuk okurun algı düzeyine uymayan soyut ifadelerin ve duygusal çağrışımların anlamlandırılmasını sağlamaktadır. Görsel dilin kalitesi çocuk yayınlarının niteliğini temsil etmektedir (Yiğitbaşı, 2018: 150).

Çocuklara yönelik hazırlanan yayınların ortak kriterleri olduğu düşünülürse, çocuk kitapları için geçerli olan unsurlar çocuk dergilerinde de geçerli sayılabilir. Okula öncesi döneme ait yayınlarda görsel unsurlar metne göre daha fazla yer tutar, yayınların üçte ikilik (3/2), hatta dörtte üçlük (4/3) bir oranı resim veya türevleridir. İlköğretimin ilk dönemlerinde sonra bu oran gittikçe azalır, 9-12 yaş grubundan sonraki yaş dönemlerinde resim-metin arasında bir denge kurulmaya başlanır (Karatay, 2016: 89). Çocuk algı düzeyinin üstüne oluşturulmuş görsel ve bilişsel etkinlikler başarısızlıkla sonuçlanabileceği için çocuklar açısından sıkıcı ve zevksiz olarak tanımlanabilir. Ayrıca görselliği artırmak amacıyla metin ile ilgisi bulunmayan görsellerin kullanılması mesajın yanlış anlaşılmasına neden olabilmektedir.

1.5. Dış Yapı Özellikleri

Dış yapı özellikleri yayın politikası, hedef kitlenin özellikleri, beklentileri ve ekonomik alım gücü gibi birçok faktör dikkate alınarak belirlenmektedir. Derginin kapak ve iç sayfalarının kağıt cinsi ve gramajı, boyutu, formatı, ciltleme ve dikiş türü fiziksel özelliklerinin de hedef kitlenin yaş grubuna uygun şekilde belirlenmesi gerekmektedir. Çocuklar açısından dergilerin benimsenmesi, işlevsel kullanımı, ağırlık ve ebat bakımından taşınabilir olması, kâğıt kalitesinin iyi olması, cilt ve dikişinin sayfaların açılmasını engellemeyecek şekilde esnek olması uygundur. İç sayfalarda dayanıklı ve kaliteli baskı sunan mat veya hamur kağıtlar tercih edilmelidir. Kâğıt kalitesinin düşük olduğu yayınlarda renkler mat ve değişken olur, yazılar zamanla silinerek okumayı zorlaştırır ve kolay yırtılabilirler. Çocuk dergilerinin kâğıt sağlamlığı kadar ciltlenmesine de özen gösterilmeli ve mutlaka dikişle dikilmeli, en azından tel dikiş yapılmalıdır (Kavuran ve Özpolat, 2016). Bu sayede uzun kullanım ömrüne sahip, çocukların hoşuna gidecek estetik ve sağlam yapılarda yayınlar oluşturulabilir.

1.6. Kurgu Oluşturma

Derginin içinde barındırdığı tüm tasarım elemanlarının, sayfaların ve bölümlerin arasında bütünlüğün oluşması kurgusunun nitelikli olduğunun bir göstergesidir. İyi hazırlanmış görsel bir kurgu zorunluluktur. Basit anlamda tanımlarsak; tüm metin ve görsellerin planlı bir kompozisyon içerisinde, küçük ve önemsiz olandan, en önemliye doğru okuyucu yönlendiren görsel akıştır (Kavuran ve Özpolat, 2016: 273).

2. Bilişsel Gelişim Sürecinde Grafik Tasarımın Yeri

Estetik değerlerin önemsenmesi, sanatsal içeriklerin artırılması ve bu bilincin geliştirilmesi çağdaş toplum olabilmenin temel taşlarından biridir. Platon, eğitimin de estetik değerler kapsamında olduğu belirterek; “estetik eğitim, eğitimin temelidir” der. Tasarım olgusu algı ve iletişim süreçlerinde olduğu gibi eğitiminde önemli bir parçasıdır (Güvendi Kaptan ve Kaptan, 2004: 2). İnsanların algılama ve öğrenme süreçlerinde görmenin ve görsel iletişimin etkisi oldukça büyük olduğu bilinmektedir (Şahin, 2014: 13). Çocuk dergileri çocukların bilişsel ve kültürel edinimlerini, dilini ve düşünce yapısını daha küçük yaşlarda etkileme gücüne sahiptir (Yiğitbaşı, 2018: 14). Kendi kendine okuma becerisi olmayan veya okuma alışkanlığı edinemeyen çocuklar, görsel unsurların ilgi çekici ve merak uyandırıcı olması sayesinde ilerleyen yaşlarda okuma eylemine karşı ilgi duymasını sağlayacaktır (Güleç ve Gönen, 1997).

Görsel unsurların çocuklar üzerindeki olumlu etkileri ve teknolojinin sunduğu sınırsız imkânlar göz önüne alındığında çocuklar için oluşturulabilecek sonsuz içerik mevcuttur. Yayına hazırlık sürecinde sınırsız kaynaklar içerisinden en doğru ve etkili unsurların bir bütünlük oluşturacak şekilde kurgulamasının önemli olduğu düşünülmektedir.

2.1. Çocuklarda Bilişsel Gelişim Dönemleri

Gelişim devam ettikçe çocukların beyinlerinde farklı bölümler daha az veya daha fazla aktive olmaya başlamaktadır. Aktivasyonlardaki artış dikkatin toplanması ve kontrolü, berraklaşan düşünceler, motor eylemlerin azalması ve tercih yapabilme yetisinin gelişmesi gibi çeşitli bilişsel yeteneklerin daha etkili olmalarının yolunu açar (Gençdoğan, 2016: 2).

Piaget, çocuklarla yetişkinlerin algılamalarındaki farklılıkların nedenlerini incelemiş ve bireyin dünyayı anlamasını sağlayan bilişsel süreçleri açıklamaya yönelik çalışmalar yapmıştır (Akbulut Kılıçoğlu, 2017: 100). Zihni diğer biyolojik işlevlerle aynı yapıda ele almış, zihnin gelişiminin evrimsel açıdan açıklanabileceğini savunmuştur. Öğrenmeyi biyolojik bir süreç olarak ele alır ve bilginin öğrenilmesini besinlerin sindirilmesine benzetir. Bilişsel gelişim süreçlerini “*Duyusal Hareket, İşlem Öncesi, Somut İşlemler ve Soyut İşlemler*” olmak üzere dört dönem içinde incelemektedir.

Gelişim süreçlerini belirli yaş gruplarına ayırarak incelemenin amacı; her yaş grubunun kendine özgü niteliksel özellikler barındırmasıdır (MEB, 2007: 28). Derginin hedef kitlesi 7-13 yaş aralığında olan somut işlem dönemi ve soyut işlem dönemini çocuklardır. Araştırmada yoğun görsel kullanımı ve detaylı inceleme yapılması nedeniyle sayfa sayısını aşmamak adına hedef kitleyi temsil eden bilişsel gelişim dönemleri açıklanmıştır.

2.2. Somut İşlemler Dönemi (7-11 Yaş)

Mantıksal düşünme becerilerinin ve sayı, zaman, mekan, boyut, hacim, uzaklık gibi kavramların anlaşılmasına başlandığı dönemdir. Sistem kurma becerisinin kazanıldığı bu dönem Piaget’ye göre bilişsel gelişim süreçlerinin en temel dönemidir. Somut işlem döneminde çocuklar ayrıntıları algılamaya ve anlamaya başlarlar. Nesnelere çoklu sınıflama becerisi kazanan çocuklar bir topu şekli, boyutu, maddesi ve rengiyle değerlendirebilirler. Örneğin, 5 yaş civarındaki bir çocuk için top oynanılan bir nesnedir ancak somut işlem döneminde bulunan bir çocuk topu, şekli, boyu, maddesi ve rengiyle değerlendirebilir (Çukur ve Güller Delice, 2011: 28).

Somut işlemler döneminde çocuğun zihin gücü, fiziksel gücü kadar hızlı gelişmektedir. Beyin ve sinir sistemi hemen hemen erişkin insanlara yakın bir olgunluk düzeyine çıkar. Dikkat süresinin artması sayesinde, ilgilendiği bir konu üzerine saatlerce çalışabilir. Gelecek hakkında fikirler üretmeye başlarlar ve kendi kendilerine çalışma, öğrenme ve araştırma yapabilme yeteneklerini kazanırlar (Doğan, 2007: 164). Ancak zihin güçleri somut işlemler düzeyinde olduğundan, problemleri zihinsel işlemlerle çözebilecek seviyede olmalarına rağmen problemin çözümü somut nesnelere anlatılmasına bağlıdır (Gençdoğan, 2016: 13).

Okul çağının başlamış olmasıyla birlikte, karşılaştığı sosyal çevre içerisinde kendini tanımaya ve benimsediği kişilerden uzaklaşıp, yeni bir çevreye uyum sağlamaya çalışırlar (Aydın, 2001: 41). Bu evrede çocuklar oyuna düşkünlükleri ve birlikte oynan oyunlar sayesinde benmerkezcilikten uzaklaşmaya başlarlar. Somut tecrübeler edinerek duyu organlarını aktif kullanarak öğrenmeye devam ederler (Yavuzer, 1984: 125).

2.3. Soyut İşlemler Dönemi (11 yaş ve üstü)

Çocukların soyut kavramları anlamaya başladığı, zihninde bu kavramlar hakkında varsayımsal düşünceler oluşturabildiği dönemdir. Bu dönemde düşüncelerini yapılandırabilen çocuklar toplumsal yapı, adalet, eşitlik, hak ve özgürlük gibi kavramlarla ilgilenmeye ve düşünceler üretmeye başlarlar (Solso ve ark., 2013: 463). Dönemin en önemli kazanımlarından biri esnek düşünme yeteneğidir. Problemlere karşı varsayımsal sonuçlar belirleyebilir ve alternatif çözüm yolları üretebilir. Farklı konularda mantık yürütmeye, tartışmalara katılmaya başlarlar ve sanatla ilgilenerek duyu ve düşüncelerini resim, müzik, şiir veya dans gibi etkinliklerle yansıtmaya başlarlar (Gençdoğan, 2016: 13).

Beyin fonksiyonlarının değiştiği ve beynin yeterli olgunluğa eriştiği bu dönemde, ergenin soyut işlemleri yapabilmesi için çevreden gelen talepler de önemlidir. Beynin olgunlaşması dışında soyut işlem yapmasını gerektirecek bir çevrede bulunması gereklidir (Gençdoğan, 2016: 15). Öz farkındalığın giderek kendini gösterdiği soyut işlem döneminde çocuklar kendi görünüşleri ve davranışları hakkında oldukça fazla ilgilenmeye başlarlar. Kendilerini hayatlarının merkezine koyarak her an ön planda olduklarını, tüm gözlerin üstlerinde olduğunu düşünerek hareket ederler. Sıklıkla yenilmezlik ve sağlamlık duygusu içinde kendilerine bir şey olmayacağını düşünürler (Santrock, 2014: 371).

3. Yöntem

Çalışmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş ve araştırma yöntemi olarak içerik analizi kullanılmıştır. George Gerbner'a göre içeriğin analizi, görünürde açık olmayan hakkında

olanaklı ve görünür çıkarımlar yapmaktır (Güngör ve Binark, 1993:126). Araştırmacı, konu hakkında gözlemlerini ve elde ettiği bilgileri organize ederek analiz eder, sentezler ve yorumlama yaparak değerlendirir. Sonuç olarak bir bütün halinde anlamlı çıktılara dönüştürür. Bu sayede veriler okur ve araştırmacılar için anlamlı bilgilere dönüştürülür. (Yıldırım ve Şimşek, 2000: 162).

Kırmızıfare çocuk dergisi incelemesi kavramsal çerçeve kapsamındaki grafik tasarım ilkeleri ve unsurları ile bilişsel gelişim süreçleri ışığında; dış yapı özellikleri, kapak ve sayfa tasarımı, tipografinin kullanımı ve görsel unsuların kullanımı başlıkları altında yapılmıştır. Çalışmada veri toplama tekniği olarak kaynak tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın kavramsal çerçevesini kapsayan basılı ve dijital kaynaklara erişilmiş, akademik yayınlar araştırılarak incelenmiştir.

3.1. Amacı ve Önemi

Bu çalışmada “çocuklar için edebiyat” sloganıyla yayınlanan Kırmızıfare çocuk dergisinin görsel kimliği incelenerek ülkemizde yayınlanan çocuk dergilerinin tasarımsal özelliklerinin çocuklara uygunluğunun ortaya koyulması amaçlanmıştır.

Çalışma kapsamında çocuk dergilerinde karşılaşılan tasarımsal sorunlara çözüm önerileri sunularak yayıncılar, grafik tasarımcılar, aileler ve araştırmacılar için bilimsel bilgi sağlamaktadır. Nihayetinde Kırmızıfare çocuk dergisi özelinde yapılan bu çalışmanın çocuk dergilerinin planlanma ve tasarım süreçleri hakkında kavramsal bilgi sunması ve görsel içeriğin çocuk okurun bilişsel gelişimi açısından öneminin vurgulanması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

3.2. Araştırma Evreni ve Sınırlılıkları

Çalışmanın evrenini 1990-2007 yılları arasında belli aralıklarla yayımlanmış olan Kırmızıfare çocuk dergisi oluşturmaktadır. Araştırmada tekrara düşmemek adına basılı olarak temin edilebilen sayıları içerisinden 12 sayılıklı bir seçki oluşturulmuştur. Seçki kapsamında derginin 1, 7, 12, 16, 30, 39, 64, 79, 85, 87, 89 ve 92. sayıları araştırma örneklemini oluşturmaktadır.

Derginin dijital formatları yayınevini internet sitesinde yayınlanmaktadır. Ancak dijital formata dönüştürülme sırasında araştırmanın sonucunu etkileyebilecek tipografik hatalar olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle sadece basılı olarak temin edilen sayılar araştırma örneklemine dâhil edilmiştir.

4. Bulgular ve Yorumlar

Çalışmanın kapsamı ve görsel içeriklerin sayısı dikkate alındığında bir makalenin olması beklenen sayfa sayısını aşmamak adına özel olarak belirlenen bulgular yorumlanmıştır.

4.1. Dış Yapı Özellikleri

Kırmızıfıfale Çocuk Dergisi'nin incelenen tüm sayıları 17x22 santimetre ebadında ve dikey formattadır. Boyutlar taşınabilirlik ve tasarıma uygunluk açısından hedef kitlenin iki yaş grubuna da uygun görülmektedir. Derginin baskısında farklı kağıtlar tercih edilmiştir. Kapaklar 1, 7, 12, 16, 30, 39, 64, 79 ve 85. sayılarda yaklaşık 110 gram diğer sayılarda ise sayılarda yaklaşık 90 gram parlak kuşe kullanılmıştır. Son sayıların kapakları iç sayfalarda kullanılan parlak kuşe kağıtla aynı gramajdadır.

Ciltleme tekniği olarak tüm sayılarda tel zımba kullanılmıştır. Dergi sayfaları her iki yana tamamen açılmakta ve kolayca çevrilmektedir. Ancak çocukların kullanımını göz önüne alındığında tel dikiş veya iplik dikişe göre daha dayanıksız olması nedeniyle ciltlemenin yetersiz olduğu söylenebilir. İncelenen sayılar göz önüne alındığında sayfa sayılarının sürekli değiştiği görülmektedir. Örnekleme oluşturan sayıların birçoğu farklı sayfa sayısına sahiptir; 1-87-89-92. sayılar; 30 sayfa, 7- 32. sayılar; 32 sayfa, 12-16. sayılar; 40 sayfa, 30. sayı; 48 sayfa, 64-85. sayılar; 24 sayfa, 79. sayı; 20 sayfadır. Dergi sayfalarının değişmesi sonucu bölümler eklenip çıkartılmaktadır. Bu durum derginin görsel ve kurumsal kimliğinin bütünlüğünü ve devamlılığını olumsuz etkilemektedir.

İç sayfalarda kullanılan kağıt cinsi farklılık göstermektedir. Genel olarak beyaz renkte 1. hamur kağıt tercih edilmiş olup, bazı sayılarda daha düşük gramajlı kırık beyaz renkli 1.hamur kağıtlar tercih edildiği görülmektedir. Kağıt kalitesinin düşürüldüğü sayılarda renklerin cansız ve mat çıktığı, arka sayfalardaki görsellerin yansıma yaptığı belirlenmiştir. Bu durumun çocuk okur açısından görsellerin algılanmasını zorlaştıracığı, ilgilerinin dağılacığı ve okuma isteklerinin olumsuz yönde etkileyebileceği düşünülmektedir. İç sayfaları parlak kuşe kağıda basılan 87, 89 ve 92. sayılarda ise renkler etkili şekilde canlı ve baskı kalitesi oldukça iyi durumdadır. Ancak parlak kuşe kağıtlar ışık alıntda yansıma yapması nedeniyle görsel takibi zorlaştırdığı gibi yazı yazmanın ve çizim yapmanın zor olduğu kağıtlardır. Çocuklar parlak kuşe kağıda basılmış bulmaca, oyun, resim çizme ve bilgi sorularını içeren sayfalarda zorluk çekebilirler.

4.2. Kapak Tasarımları

Derginin kapaklarında genel olarak; dergi logosu ve alt başlığı, sayı numarası ve tarih, yazar isimleri, konu başlıkları, yayıncı logosu, derginin ISSN numarası (Uluslararası Standart Süreli Yayın Numarası) ve barkod bilgileri ve kapak görseli bulunmaktadır.

Derginin logosu kapağın üst-orta bölgesine konumlandırılmıştır. Bütün sayılarda aynı tipografi korunmuş, aynı konumda ve ölçülerde kullanılmıştır. Derginin logosu tırnaksız ve bold bir font ile oluşturulmuştur. Farklı sayılarda arka plan rengine göre logonun renk değişikliğine ve kontur çizgisi ve gölge gibi tasarımsal düzenlemelere uğradığı görülmektedir. Logonun altında bulunan ve tüm sayılarda aynı konumda kullanılan “çocuklar için edebiyat dergisi” alt başlığı, tırnaksız, harf aralıkları logo ile hizalamak amacıyla genişletilmiş ve bold (kalın) bir tipografiye sahiptir. Alt başlık derginin 1, 7, 12, 16, 30 ve 39. sayılarında aynı tipografik özelliklerde kullanılmış ancak sonraki sayılarda farklı tipografik özelliklerde kullanılmıştır. Genel olarak alt başlığın okunurluğu düşük seviyede ve dikkat çekici olmadığı görülmektedir.

Yayınevi logosu da sayılar ilerledikçe değişiklik göstermektedir. İlk sayılarda siyah bir çerçeve içerisine renkli olarak kullanılan “Mavibulut Yayınları” logosunun oldukça küçük, dikkat çekmeyen ve kapak tasarımıyla uyumsuz bir tasarıma sahip olduğu düşünülmektedir. 39 ve 64. sayılarda farklılık gösteren yayınevi logosu dikey olarak mavi zemin içine beyaz renkte “Mavibulut” yazılarak kullanılmıştır. Sonraki sayılarda aynı tasarım yatay düzleme alınıp kapağın en altında kullanılmıştır.

Resim 1: Kapak Tasarımı (Sayı:1 ve 7)

Derginin 1. sayısının kapak görselinde kullanılan unsurlar derginin içeriğine uygun olarak tasarlanmıştır. Kitap şeklindeki yataкта uyuyan bir çocuk, başında beresi ile dergi okuyan bir hilal ay, ona yaslanan bir merdivende oturan baykuş ve çocuk odasında bulunan hayvanlar ile objeler resmedilmektedir. Çocuklar için anlaşılır ve mizahi bir perspektif ile konular aktarılmaktadır. Ana çocuk karakterinin yanında, küçük kitaptan yataқта ayı ve diğer tarafta

kedi ve baykuş figürleriyle hayvan sevgisi aktarılmaya çalışıldığı görülmektedir. Çocuğun kendi dünyasında gördüğü objeler ve onun hayal gücüne hitap eden bir kompozisyon resmedilmiştir. Pastel boya ile renklendirilen kapağın üzerinde yer alan yazar isimlerinde kullanılan turuncudan beyaza doğru renk geçişi sebebiyle bazı isimlerin ve dergi sayısını belirten karakterler okunurluğu azalmıştır. Derginin arka kapağında ve arka kapak içinde reklam bulunmaktadır. Reklam sayfası tasarımları, ön kapaktan bağımsız bir şekilde hazırlanmıştır. Bir bütünlük görülmemektedir (Resim 1).

Derginin 7. sayısının kapağında bir odanın içerisinde merakla ve ilgiyle kitap okuyan birkaç hayvan; uğurböceği, arı ve tırtıl resimleri ile oluşturulan, sayının içeriği ile ilgisiz olduğu görülen bir görsel kullanılmıştır. Kapak görselinin çizim tekniği ve figürlerin yuvarlak hatları dikkate alındığında küçük yaş gruplarına hitap ettiği ancak tasarımın aktardığı mesaj dikkate alındığında üst yaş gruplarına hitap ettiği düşünülmektedir. Meydana gelen bu çelişki, hedef kitlenin üst yaş gruplarının beklentilerine uygun görülmemektedir. İçerikten bağımsız olarak hazırlanan kapak görselleri tasarımsal olarak bütünlüğü bozmaktadır. Ayrıca okuyucunun dergi içeriği hakkında yanlış izlenimlere kapılmasına neden olabileceği düşünülmektedir. Derginin arka kapağında başka bir yayınevinin reklamı bulunmaktadır. Reklam sayfası tasarımları, ön kapaktan bağımsız bir şekilde hazırlanmıştır. Kırmızı renk kullanımı dışında bir bütünlük görülmemektedir (Resim: 1).

Resim 2 : Kapak Tasarımı (Sayı:12 ve 16)

Derginin 12. sayısının kapak görseli derginin içeriğinden bağımsızdır. Karikatür tarzında Edvard Munch'un ünlü "çılgılık" tablosuna atıfta bulunarak, kitap okuyan çocuğun uçmasına karşı anne babasının verdiği tepki tasvir edilmiştir. Okuyan bir çocuğun özel yeteneklere sahip olabileceği fikrini yansıtmaktadır. Görsel çocuklar için ilgi çekici, merak uyandırıcı ve dinamik bir illüstrasyondur. Arka planda büyük bir kitaplık olması da çocukların zihnine, kitap okuma ve kütüphane oluşturma fikri aşılacaktır. Görsel mesajın çocukların dünyasına uygun ve olumlu olmasına karşın derginin içeriğinden bağımsız bir kapak görseli görsel kimliğe

uygunluğu ve bütünlüğün sağlanması ilkeleriyle çelişmektedir. Kapak görselinin tarama yöntemiyle gölgelendirilmesi nedeniyle keskin ve siyah çizgiler yoğunluktadır. Bu sebeple siyah renkte yazılan alt başlık, kapak görselinin koyuluğu sebebiyle okunabilir değildir. Sayı bilgisi de aynı şekilde açık bir fon üzerinde sarı renkte kullanıldığı için dikkat çekmemektedir. Arka kapakta ise farklı çocuk dergilerinde yayımlanan “Çocuktum Ufacıktım” adlı öykü dizisinin bir bölümü yer almaktadır. Karakterlerin başları büyük, vücutları kısa ve tombul bir şekilde tasvir edilmektedir. Yüz ifadeleri ve jestleri duygu ve düşünce aktarımını sağlayacak şekilde tasarlandığı görülmektedir (Resim 2).

Derginin 16. sayısının kapak görselinde dokulu bir kağıt üzerine pastel boya ile bulutlar üstünde gezinen çocuk astronotlar, hilal şeklinde ay ve uzay mekiği resmedilmiştir. Kapak konusu astronomi ve uzayla ilgilidir ancak dergi içerisinde gökyüzü ve ozon tabakası konulu yazılar ve görseller mevcut. Görsel içeriği tam olarak temsil etmemekle birlikte gökyüzü ve uzay bağlantısı görülmektedir. Görselin konusu dışında, çizim tekniği ve karakter tasarımları, derginin hedef kitlesi olan 7-13 yaş grubunun ilgisini çekecek ve merak uyandıracak düzeyde olmadığı görülmektedir. Şema öncesi dönemde olan çocukların düzeyinde bir görsel, üst yaş gruplarınca sıkıcı, çocuksu ve statik olarak algılanabilir. Alt başlık beyaz renktedir. Logo, arka plan görselinden ayırt edilebilir ve okunabilir. Dergi kapağında logo dışında tipografik bir öğe bulunmamaktadır. Konu başlıkları ve yazar isimleri verilmemiştir. Arka kapakta kullanılan karikatürize reklam tasarımı ön kapaktan bağımsızdır. Reklam sayfasının ebeveynlere özel hazırlandığı gözlemlenmektedir. Verilmek istenen mesaj gayet net ve anlaşılır görülmektedir ancak mekan tasvirlerinin olmaması, renksiz olması ve derginin görsel kimliğini yansıtmaması nedeniyle yayının bütünlüğünü bozduğu düşünülmektedir (Resim 2).

Resim 3 : Kapak Tasarımı (Sayı:30 ve 36)

Derginin 30. sayısının kapak görselinde kara kalem ile çizilen hayvan karakterleri kuru boya ile renklendirilmiştir. Kitap okuyan bir boz ayı ve onun okuduğu kitaba bakan su aygırı, fil, zürafa, domuz, tilki ve küçük bir kuş resmedilmiştir. Ayı karakteri, insan gibi bacak bacak

üstüne atmış ve rahatsız olmuş bir tavırla kitabına bakan diğer hayvanlara bakmaktadır. Kullanılan görsel ve karakterler içerikten bağımsızdır ve sayının konusunu yansıtmamaktadır. Ayrıca kullanılacak hayvan karakterlerinin Türk toplumunun ve aile yapının değerlerine uygun olarak seçilmesi önemlidir. Kapakta kullanılan domuz karakteri, dini ve kültürel nedenlerle hoş ve sempatik karşılanmamaktadır. Hedef kitlenin sadece yaşı ve bilişsel gelişim düzeyi değil aynı zamanda toplumsal değerlerimiz de kapaklarda dikkat edilmesi gereken hususlardır. Kapak görseli, derginin üst yaş grubuna uygun görülmemektedir. Arka kapak, karikatür tarzında dört kare içerisinde anlatılan bir hikâye ile Kırmızıfare dergisinin kendi reklamını içermektedir. Çizim tekniği ve karakterlerin hedef kitlenin üst yaş gruplarına hitap etmediği görülmektedir (Resim 3).

Derginin 36. sayısının kapağında fabl tarzında bir görsel hikaye anlatılmaktadır. Dergi içeriğinde yer alan bazı konular; deniz, hayvanlar, dalgalar, gemiler, müzik, macera vb. kapakta farklı karakterlerle oluşturulan kompozisyon ile aktarılmıştır. Farklı kahramanların bulunduğu küçük bir yelkenli gemi resmedilmiştir. Karakterlerin yüzlerinin donuk ve ifadesiz olması, direkt okura doğru bakan yüz açıları nedeniyle duygu ve durum aktarımı zayıf kaldığı görülmektedir. Ayrıca bazı karakterlerin çizimi korkutucu ve serttir. Tavşan karakterinin kırmızı büyük gözleri ve bakışındaki tuhaflik psikolojik olarak olumsuz etkilere sebep olabilir. Geminin sağ tarafında bulunan başı, gözü, ağız ve kulakları oldukça büyük resmedilen kırmızı bereli kahraman, donuk bakışları ve yüz ifade nedeniyle çocukların neşeli ve sevimli dünyasına zıt bir duruş sergilemektedir. Bu sayının arka kapağı reklam içermektedir. Derginin kendi reklamı, mizah içerikli bir mesaj ve fotoğraf ile yapılmak istenmiştir. Reklam sayfası derginin bütününden bağımsız olarak hazırlanmıştır (Resim 3).

Resim 4 : Kapak Tasarımı (Sayı:64 ve 79)

Derginin 64. sayısının kapak görselinde olarak Fatih Erdoğan'ın Türkçeye çevirdiği Michal Snunit'in "Gönül Kuşu" kitabının kapak görseli kullanılmıştır. Ön kapağın tamamı reklam amacıyla kullanıldığı görülmektedir. İçeriği yansıtan hiçbir görsel veya metin

bulunmamaktadır. Kullanılan kapak görselinde sarı renkte, kalın kontur çizgileri ile resimlenmiş küçük bir kuş vardır. Gölgeleme, tonlama, toku ve perspektif gibi kavramları barındırmayan görsel estetik bakımından yetersiz olduğu düşünülmektedir. Kuş görselinin altında tırnaksız ve bold bir karakterde, yine sarı renk ve siyah gölgeli “Gönül Kuşu Türkçe’de...” başlığı görünmektedir. Kapak tasarımı derginin içeriğini yansıtmaması ve hedef kitlenin yaş düzeyinin altında bir görselin kullanılması nedeniyle görsel kimliğini ve bütünlüğü bozmaktadır. Arka kapakta derginin kendi reklamı bulunmaktadır. Koyu mavi renkte fon üzerine, dekupe edilmiş kuru kafa fotoğrafı ve reklam metni kullanılmıştır. Kullanılan kuru kafa fotoğrafı oldukça ürkütücü görünmektedir. Hedef kitlenin yaş düzeyi düşünüldüğünde fotoğrafın kesinlikle uygun olmadığı düşünülmektedir. Dergi tasarımlarında, çocukların gördüklerinde mutlu olacakları, ilgilerini çekebilecek sevimli görsellerin kullanılması gerekmektedir (Resim 4).

Derginin 79. sayısının kapağında kalın kontur çizgileri ile çizilmiş bir kompozisyon vardır. Elinde kitap tutan küçük bir kız çocuğu, büyük bir ağacın kökleri üstünde durmaktadır. Yanında kırmızı bir kedi oturmaktadır. Görsel pastel boya ile renklendirildiği için renkler oldukça koyu ve çizgi darbeleri belli olmaktadır. Renkler arasında geçiş doğru şekilde yapılmadığından tonlama ve gölgeleme estetik bir görüntüde değildir. Kapak resmi ile yazılar arasında net bir ilişki yoktur. Tema benzerliği açısından “Dört Mevsim ve Mondalya Adası’nın İnsanları” isimli yazıda geçen doğa, mevsim ve insan davranışları konusu çağrışım yapmaktadır. Görselin karakter tasarımları ve çizim şekli göz önüne alındığında derginin hedef kitlesinin üst yaş grubuna hitap edecek düzeyde olmadığı görülmektedir. Bu sayıda kapak görselinde bulunan ağaç resmi ve kuşlar logonun üstüne bindirilmiştir. Bu yüzden logonun ilk harfleri okunamamaktadır. Derginin arka kapağında logo rengiyle uyumlu bir arka plan rengiyle hazırlanmış yayınevinin reklam sayfası bulunmaktadır (Resim 4).

Resim 5 : Kapak Tasarımı (Sayı:85 ve 87)

Derginin 85. sayısının kapak görselinde “mavi bir bulutun hikayesi” başlığı üstünde iki çocuğun kitaplarla oluşturduğu ev figürü resmedilmektedir. Çocuklardan erkek olanı kitaplardan ev yaparken, kız çocuğu ise maviye boyadığı bir bulutu havada tutmaktadır. İkisi de oldukça neşeli ve sempatik görülmektedir. Ancak görselin resimleme düzeyine bakıldığında büyük baş yapısı, ayrıntısız yüz ve vücut çizimleri ve kısa vücut yapısıyla derginin hedef kitlesinin üst yaş grupları için basit kalmaktadır. Bir diğer sorun ise, doku olarak bu görselin tüm sayfada kullanılmasıdır. Hem dergi logosunun ve yazıların, hem de kapak görselinin metnin algılanmasını zorlaştırmaktadır. Bu karmaşık kompozisyon içerisinde mesaj iletimi sağlıklı yapılamayacaktır. Kapak görseli içerik ile bağlantılı değildir. Daha çok yayınevinin reklamı olarak görülmektedir. Kullanılan bulut simgesi yayınevinin ilk logosunda kullandığı bulut ile aynıdır. Kapak tasarımı genel olarak, hedef kitlenin beklentilerini karşılamamaktadır. Arka kapakta yayınevinin bir kitabının reklam sayfası olarak tasarlanmıştır. Ön kapaktan bağımsız olarak tasarlanmıştır (Resim 5).

Derginin 87. Sayısının teması “kar” olarak belirtilmiştir. Kış mevsiminde samimi bir ortamda birçok hayvan toplanarak, kitap okuyan bir ayıyı dinlemektedirler. Hayvanların yüz ifadeleri mutlu ve renkleri oldukça canlıdır. Çocuklara kış aylarında soğuk havalarda evde arkadaşları ile kitap okumaları fikrini iletmektedir. Mekân çocukların sevebileceği gibi sıcak ve samimi ancak gerçeklikten uzaktır. Kapak görseli tema ile uyumludur ancak genel olarak hedef kitlenin alt yaz grubuna hitap ettiği görülmektedir. “Muzaffer İzgü aramızda...” başlığı ile içerik hakkında bilgi verilmiştir. Ancak yazının tipografik özellikleri ve rengi okunabilirlik bakımından uygun değildir. Kapak görseli ile arasında kontrast oluşturan bir tasarım yapılmadığı görülmektedir. Derginin arka kapağında kendi sayılarının reklamı yapılmaktadır. Bir önceki sayının kapağı ile kar üzerinde pençe izlerinin olduğu görsel birlikte kullanılarak “İz bırakır...” başlığı atılmıştır. Reklam tasarımı ön kapaktaki kış temasına uygun bir fotoğraf ile oluşturulmuştur (Resim 5).

Resim 6 : Kapak Tasarımı (Sayı:89 ve 92)

Derginin 89. sayısında sayının konusunu ve temasını açıklayan bilgilerin kapakta verilmesi okurun ilgisini çekmesi bakımından önemli bir ayrıntıdır. Kapağın soluna ve sağına yaslı olarak görsellerle birlikte yazar ve konu başlıkları eklenmiştir. Derginin incelenen sayılarında bu sistem ilk defa kullanılmaktadır. Okura, derginin içeriği hakkında bilgiler vermesi, ilgi çekici ve merak uyandırıcı olmasını sağlamaktadır. Ancak tipografik özellikleri bakımından okunabilirliği düşüktür. Kapakta ana görsel olarak büyük bir kedi resmi bulunmaktadır. Hemen başının üstünde sevgi ve mutluluğun simgesi olarak pembe renkte bir kalp vardır. Kedi karakteri net hatlara sahip değildir. Daha çok tarama çizgileri ile taslak bir çalışmanın renklendirilmesi sonucu üretilmiş havası vardır. Kedi görseli kapağın alt kısmında kullanıldığı için logonun altında kalan ve görsel açıdan ilk dikkat çeken bölge sadece küçük bir kalp görseli kullanıldığı görülmektedir. Simetri hatası nedeniyle konumlandırma yanlış yapılmıştır. Arka planında ise karmaşık bir doku çalışması bulunmaktadır. Dokular oldukça koyu, mat ve cansız renklerle ve birbirine karışmış fırça darbeleriyle oluşturulmuş hissi vermektedir. Kapak dokusu hem estetik hem de grafik tasarım ilkeleri açısından uygun görülmemektedir. Derginin arka kapağı yayınevinin çıkardığı başka bir derginin reklamını içermektedir (Resim 6).

Derginin 92. sayısının konusu kuşlardır. Konu bilgisi logonun sağ üst köşesinde 89. sayıda kullanıldığı şekliyledir ancak aynı karakterin bold haliyle yazıldığı için daha büyüktür. Kapak görseli derginin en önemli yazısı olarak nitelendirilen “*Sinan’ın Kuşları*” yazısından alınmıştır. Ancak görsel soğuk ve mat renklerden oluşmaktadır. Kuş figürleri net değildir, karanlık ve puslu bir teması bulunan görsel, tamamlanmamış bir tabloyu andırmaktadır. Sanatsal ve estetik açıdan çocukların dünyasına hitap etmediği düşünülmektedir. Derginin arka kapağında, 10. yılına atıfta bulunan bir reklam kullanılmıştır. Ön kapaktaki karmaşık yapının aksine, sade, açık ve anlaşılır tasarımı ile derginin görsel kimliğine uygundur (Resim 6).

4.3. Sayfa Tasarımı, Tipografi ve Görsel Kullanımı

Derginin ilk sayfalarını oluşturan künye, takdim veya editör sayfaları ve içindekiler sayfalarının belirli standartlara bağlı kalınmadan tasarlandığı görülmektedir. Bu sayfalar derginin kimliği, konusu ve içeriği hakkında okuyucuyu bilgilendirme konusunda önemli bir role sahiptirler. Tasarımları çocukların ilgisini çekebilecek estetiğe sahip olması ve işlevsel olarak nitelikli bir dizgiyle hazırlanması beklenmektedir.

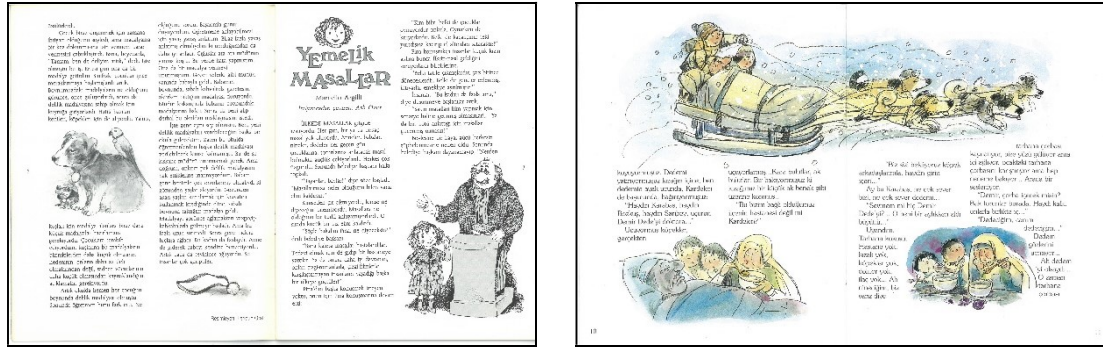
Resim 7 : Künye, Editör ve İçindekiler Sayfaları (Sayı: 1, 7, 87 ve 89)

Künye bilgileri incelenen tüm sayılarda ön kapak içindedir. “Kırmızıfare çocuklar için edebiyat dergisi” logosu altında künye bilgileri yer almaktadır. İçerik tasarımı alanın ortasına kenar boşlukları eşit olacak şekilde hizalanmıştır. Editör sayfası tüm sayılarda 1. sayfada verilmiştir. “Merhaba” başlığı ile verilen sayfasında, genel olarak dergi hakkında bilgiler ve o sayının içeriği hakkında özet bilgi verilmektedir. Derginin 7, 12, 16, 30 ve 39. sayılarının editör sayfalarının tasarımı benzerdir. Sonraki sayılarda tasarım ve tipografi değiştirilerek daha renkli ve fotoğrafların ön planda olduğu düzenler tercih edilmiştir. Editör sayfası tasarımlarına görsel ve tipografik olarak bir devamlılık ve bütünlük sağlanmadığı, neredeyse her dönem farklı bir tasarıma geçildiği görülmektedir. İlk sayılarda tipografik olarak okunurluğu düşük ve sert karakterler kullanılmıştır. Renkli ve fotoğrafları sayfalarda arka plan görseli ile yazılar iç içe geçtiği görülmektedir (Resim 7).

İçindekiler sayfasına, incelenen sayılardan 1, 7, 12, 16, 30 ve 39’da yer verilmiştir. Diğer sayılarda içindekiler sayfası bulunmamaktadır. İçindekiler sayfası derginin bir nevi pusulasıdır. Sayı 30 ve 39’da içindekiler sayfalarına “Kilerdekiler” ismi verildiği görülmektedir. Derginin ismine uygun olarak farenin beslendiği “kiler” kavramı dergi içine işlenmiştir. Genel olarak içindekiler sayfaları görsel içermemesi ve tipografik olarak sert ve estetik olmayan fontlarla oluşturulması nedeniyle çocukların sevebileceği bir tasarıma sahip değildir ancak işlevsellik bakımından uygundur. Derginin diğer sayılarında içindekiler sayılarının olmaması bir eksikliklerdir.

Sayfa tasarımlarına genel olarak bakıldığında metin yoğunluğunun fazla olduğu, metni desteklemesi beklenen görsellerin yeterli sayıda ve nitelikte olmadığı belirlenmiştir. Sayfa numaraları 87. sayıya kadar sayfa kenarlarında ortada, sonrasında ise alt köşeye konumlandırılmaktadır. Bazı sayfalarda görseller sayfa numaralarının üstüne gelmektedir. Derginin 1, 7, 12, 30 ve 39. sayılarında sayfa tasarımları benzer özellikler taşımaktadırlar. Kenar boşluklarına dikkat edildiği, sayfa numaralarının kullanıldığı, başlık, yazar vb. bilgilerin

her bölümde tek sütuna sığacak şekilde tasarlandığı görülmektedir. Yaş grubunun beklentileri dikkate alındığında sayfa içerisinde dinamizmi ve estetiği artıracak renk düzeninin sağlanmadığı için sıkıcı ve keyifsiz bir okuma hissi vereceği düşünülmektedir. Sayfa tasarımlarında metin-görsel dengesinin ve ilişkisinin sağlanmadığı görülmüştür. Sayfa tasarımlarında görsellerin sütunlara ve paragraflara düzgün şekilde hizalanmamıştır ve paragrafları okumayı zorlaştıracak şekilde bölmektedir. Bu durum metin akışını ve algılamayı olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Resim 8: Sayfa Tasarımları (Sayı 1 ve 87)

İncelenen sayılar arasında metin görsel ilişkisinin ve dengesinin en sağlıklı ve estetik biçimde yapıldığı sayılar; 87, 89 ve 92. sayılardır. Tüm bölümlerde metni destekleyen görseller bulunmaktadır. Derginin sayfa akışını ve görsellerinin çocukların düzeyine uygun olduğunu belirtebiliriz. Her bölüm için ayrı bir resimleyici olması görsellerin de bütün bölüm boyunca aynı özellikleri taşımalarını sağlamıştır. Bu sayılarda iç kağıtlar ince parlak kuşe kağıt kullanılmıştır. Parlak kuşe dayanıklı ve rengi en canlı şekilde gösterebilmektedir ancak ışık altında parlama yapmaktadır ve yazı yazmak oldukça zordur (Resim 8).

Tüm sayılarda genel olarak paragraflar iki sütun halinde sola bloklama yapılarak tasarlanmıştır. Bazı özel bölümlerde ve bloklama tercihleri tasarıma göre değiştirilmiş ancak derginin genel paragraf yapısını bozmamaktadır. Metnin yoğun olduğu sayfalarda paragraflar arasındaki boşluklar ve satır aralığının sıkışık olduğu görülmektedir. Sayfa içerisinde bulunan görseller ile paragraf arası boşlukların yeterince dikkatli ayarlanmadığı ve bu yüzden okumayı zorlaştırdığı görülmektedir.

Resim 9 : Reklam sayfaları (Sayı: 79 ve 92)

Dergi içerisinde reklam sayfası bulunan iki sayı vardır; 79 ve 92. sayılar. Yayınevinin kendi reklamlarının verildiği sayfalarda derginin geneli ile uyumsuz, renksiz ve estetik nitelikler taşımamaktadır. İç sayfa reklamlarının derginin görsel akışını bozmayacak ve dikkat dağıtmayacak şekilde tasarlanması dikkati dağıtmaz ve bütün sağlar (Resim 9).

Resim 10 : Başlık Tipografisi Örnekleri

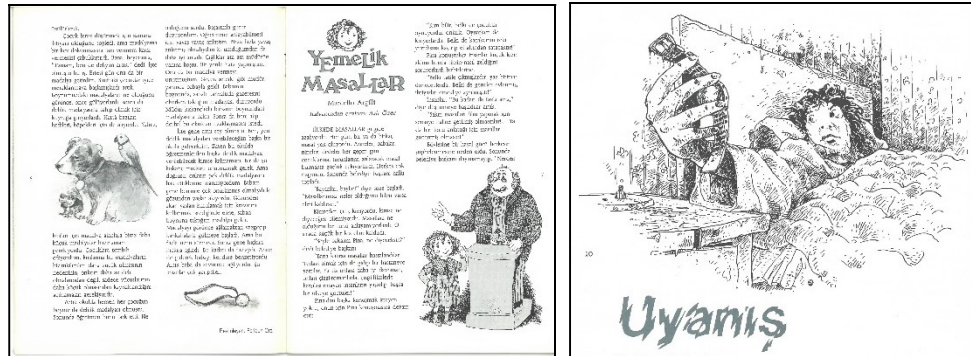
Sayfa tasarımlarında kullanılan tipografik özelliklere bakıldığında başlıklar, yazar isimleri ve diğer alt metinler için standart bir tipografi belirlenmediği ve neredeyse tüm bölümlerde farklı karakterler kullanıldığı belirlenmiştir. Bazı bölüm başlıkları hikayenin konusuna veya sayfa tasarımına göre özel oluşturulmuş tipografilerle, çerçeve içinde veya özel süslemelerle desteklenmektedir. Estetik açıdan olumlu sayılabilecek bu düzenlemeler tipografik düzenlemeler çok nadir kullanılmıştır. Her bölümde farklı konum, boyut, tipografi ve renk kullanımı dergi içerisine dinamizm ve canlılık katıyor hissi vermesine rağmen devamlılığı ve bütünlüğü bozmaktadır (Resim 10).

Resim 11 : Metin Tipografisi (Sayı:30) – Paragraf ve Sütunlar (Sayı:39)

Dergi içerisinde metinlerde tipografik bir kimlik oluşturulamamıştır. Bazı sayılarda tırnaklı font kullanılırken bazılarında tırnaksız fontlar 10 ve 12 punto büyüklükte kullanılmıştır. Puntolar hedef kitlenin düzeyine göre oldukça küçüktür. Satır araları ve paragraf boşluklarının okumayı zorlaştıracak şekilde sıkışık ve dardır. Metinlerde sadece siyah renk kullanılmış ve metin yoğunluğu oldukça fazladır.

Görsel kullanımına bakıldığında her bölüm için bir çizerin görevlendirilmesi, görseller arasında bütünlük oluşmasını sağlamaktadır ve dergi içinde farklı tarzda resimlerin oluşmasını sağlamaktadır. Ancak dergi içerisinde kullanılan bazı görsel unsurlar çocukların zihinlerinde olumsuz duyguların oluşmasına neden olabilecek şekilde koyu, sert ve belli belirsiz hatlarla çizilmiştir. Görsel kalitenin hedef kitlenin ihtiyaçlarını ve beklentilerini karşılayamadığı gibi negatif etkiler oluşturabilecek unsurlar içerdiği söylenebilir (Resim 11).

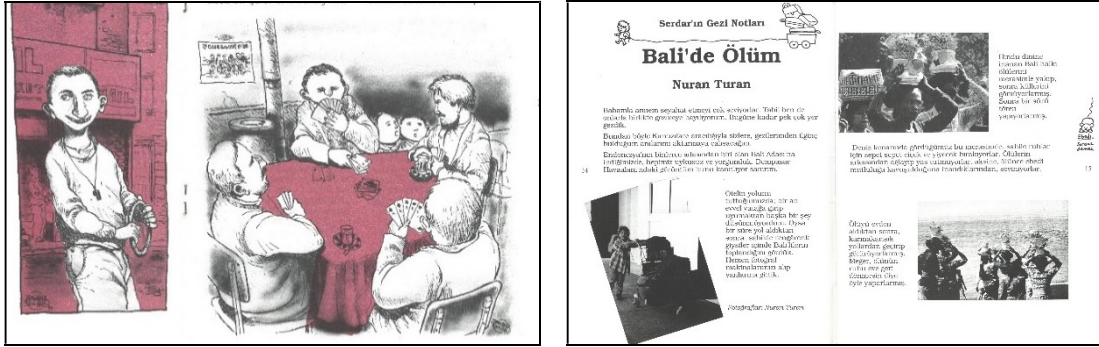
Resim 12 : Sayfa Tasarımları ve Görsel Unsurlar (Sayı:1)

Derginin 1. sayısının sayfa tasarımlarına bakıldığında metin yoğunluğunun fazla olduğu, görsel kullanımının metni desteklemesi için yetersiz olduğu, sayfa içerisinde renk kullanımının çocukların dünyasına hitap edecek düzeyde olmadığı görülmektedir. Diğer yandan sayfalarda kenar boşluklarının düzenli olduğu, sayfa numaralarının yerleştirildiği, paragrafların sola bloklu şekilde kullanılması gibi olumlu özellikler dikkat çekmektedir. Başlık, yazar ve

çevirmen ismi gibi bilgiler her bölümde tek sütuna sığacak şekilde tasarlanmıştır. Resimleyen bilgisi ise her yazının son sayfasının altında yer almaktadır (Resim 12).

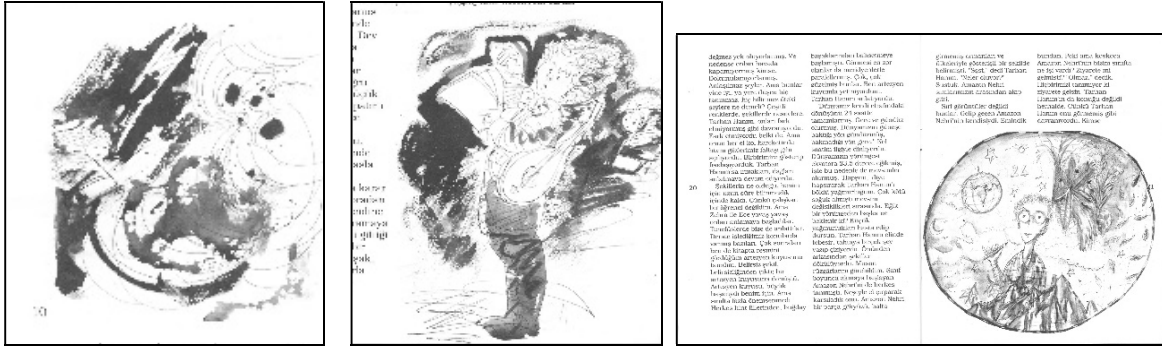
Sayfa 10'da yer alan “Uyanış” isimli yazının görseli oldukça ürkütücü ve sert bir görünüme sahiptir. Konuya ait diğer resimlerde belli belirsiz mekân ve karakter tasarımları ile aynı duyguları vermektedir. Kullanılan teknik ve kompozisyonlar hedef kitlenin bilişsel düzeyine uygun görülmemektedir (Resim 12).

Resim 13 : “Para da mı Gerekliyor?”, “Serdar’ın Gezi Notları” (Sayı:7)

Derginin 7. sayısında bulunan “Para da mı Gerekliyor?” isimli hikâyenin bir bölümü kahvehanede geçmektedir ve resimlemede kahvede kart oynayan figürler çizilmiştir, çocuklar da yanlarında diyalog içindeler. Çocuklara kötü örnek oluşturacak durum ve mekân çizimleri yer almaktadır. Ayrıca görseller bu hikâyede metinde geçtikleri sayfalarda kullanılmamıştır. Resimlerin genel görünümü ise oldukça karamsar ve olumsuz duygular çağrıştırmaktadır (Resim 13).

Sayfa 14 ve 15'te yer alan “Serdar’ın Gezi Notları” bölümünde Bali’de bir cenaze töreninde çekilmiş fotoğraflar kullanılmıştır. Fotoğraflar renksiz, oldukça karanlık tonlardadır ve net değildir. Somut işlem döneminin sonlarındaki çocuklar ölüm, ayrılık, yalnızlık ve kaybetme gibi soyut kavramları yeni yeni öğrenmeye ve kavramaya başlamaktadırlar. Görsellerin konuyu en hafif ve sadeleştirilmiş şekilde yansıtması, çocuklarda negatif duyguların oluşmasını önlemesi ve algılamayı kolaylaştırması beklenmektedir. Onların renkli ve sevimli dünyaları göz önüne alındığında özellikle derginin küçük yaş grubu olan hedef kitlesi için bu tarz fotoğraflar uygun görülmemektedir. Sayfa kenarlarında bir fare simgesi altında, çocukların bilemeyeceği düşünülen kelimelerin anlamları elle yazılarak eklenmiştir. Çocukların konuyu anlamasına yardımcı olan bu unsur olumlu olarak değerlendirilmiştir (Resim 13).

Resim 14 : Görsel ve Sayfa Tasarımları (Sayı:39)

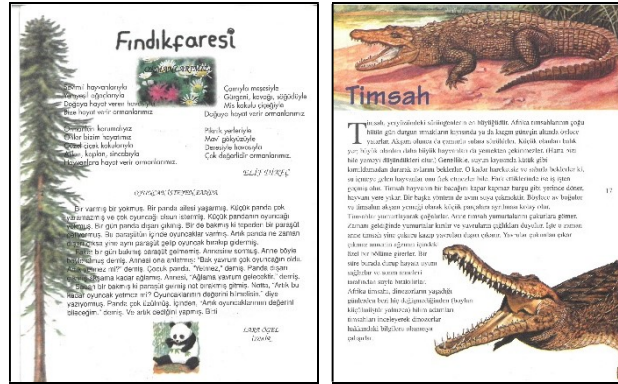
Derginin 39. sayısının tüm iç sayfaları renksizdir. Diğer sayılardaki gibi yardımcı bir renk kullanılmamıştır. Sayfa 8’de yer alan “Evrenin Güzel Ezgisi” yazısında kullanılan resimler oldukça karmaşıktır. Karakter, mekân ve durum anlaşılammaktadır. Mürekkep ile yapılan gölgelendirmeler leke gibi görünmektedir ve sayfa içerisinde dikkat dağıtmaktadır. Sayfa 21’de yer alan “Coğrafya Öğretmenimiz Tarhan Hanım” isimli yazının görseli eskiz bir çalışmayı andırmaktadır. Karakterin donuk ifadesi ve etrafta bulunan ağaç, bitki ve nesnelerin belli belirsiz hatları nedeniyle görsel karmaşıklık yaratmaktadır. Kullanılan görseller metnin yoğunluğu dikkate alındığında konuyu açıklamada yetersiz olduğu görülmektedir (Resim 14).

Resim 15 : 12 ve 13. Sayfalar (Sayı:64)

Sayının 12 ve 13. sayfalarında “Çocukum Ufacıktım” yazı serisinin bir bölümü yer almaktadır. Lacivert renkte zemin üzerine eğimli hatlarla çizilmiş beyaz kutular içerisinde hikaye anlatılmaktadır. Çizgi roman tarzında hazırlanan sayfanın boşlukları düzenlidir ve renkleri net ve canlıdır. Karakter tasarımları, mimik ve jestleri duygu aktarımını sağlamaktadır. Görseller ile hikaye birbirini tamamlamaktadır ve olumsuz durum oluşturacak görsel bulunmamaktadır. Tipografik olarak baktığımızda “Babam Saçımı Kesti!..” başlığı hareketli, çocuksu bir karakterde yazılmıştır. Yeşil renkte, kabartma efekti ve siyah kontur ile tasarlanmıştır. Konu başlığı ve solunda duran çocuk figürü çocuğun huysuzluğunu ve şikâyetini okura

iletebilmektedir. Kutu içerisinde geçen diyaloglar, tırnaksız, düz bir karakter ile 10 puntoda yazılmıştır. Yazı yoğunluğu azdır ancak okuma alışkanlıkları düşünüldüğünde karakterlerin puntosunun daha büyük olması gereklidir (Resim 15).

Resim 16 : 2. ve 17. Sayfa (Sayı:79)

Derginin 79 ve 85. sayılarının sayfa tasarımları, tipografi tercihleri birbirine benzemektedir. İki sayısında ilk ve son 4 sayfaları renklidir. Görsel kullanımları incelenen diğer sayılardaki gibi az sayıda ve metin yoğunluğu göze çarpmaktadır. Sayıların tüm bölümlerinin başlık, alt başlık, yazar ve resimleyen isimleri farklı tipografik özelliklere sahiptir. Bölümün teması olan “Ormanlarımız” yazısı çiçek görseli içerisinde okunması güç bir karakter ile yazılmıştır. Sayfanın sol tarafında görüntü kalitesi oldukça düşük bir ağaç görseli, altında da Panda resmi vardır. Sayfada üç farklı karakterde yazı kullanılmıştır. Metinler tırnaksız ve düz bir yazıyla, yazı başlıkları ve isimler okunabilirliği düşük, kaligrafik bir karakter ile yazılmıştır. Sayfanın grid sistemi oluşturulmaması nedeniyle soldaki ağaç görseli metnin içine karışmaktadır ve metnin okunmasını zorlaştırmaktadır. Sayfa 17’de yer alan “Timsah” başlıklı yazının görselleri oldukça sert karaktere sahip ve korkutucudur. Daha yumuşak hatlara sahip, saldırganca ve tehditkar aktarımlar sergilemeyen görsellerin tercih edilmesi daha uygun olabilirdi (Resim 16).

Resim 17 : 4, 5, 10 ve 11. Sayfalar (Sayı:87)

Derginin 87. sayısının konusu “kar” olarak belirlenmiştir ve kar konusu tüm bölümlerde işlenmiştir. Hem konu olarak hem de görsellerde kar, kış, fırtına kavramları açıkça görülmektedir. İncelenen diğer dergilerden en büyük farkı tüm sayfalarının renkli olmasıdır. Sayfa 4 ile 14 arasında yer alan “Kardelen / Muzaffer İzgü” yazısının tüm sayfaları kendi için devamlılık gösterecek şekilde tasarlanmıştır. Her sayfada metnin akışına göre resimlemeler bulunmaktadır. Metin görsel ilişkisi ve dengesi uygun görülmektedir. Görseller metnin akışını bozmamaktadır. Görsel unsurların tasarımları hedef kitlenin düzeyine uygun olduğu görülmektedir. Bölümdeki görsellerin tamamı renkli, karakterlerin tiplmesi, jest ve mimikleri, renkleri çocukların ilgisini çekecek düzeydedir. Anlatılan görsel hikâye ve mekân tasarımları, çocukların kendilerini içinde hissedebilecekleri ve sevebilecekleri bir dünya sunmaktadır (Resim 17).

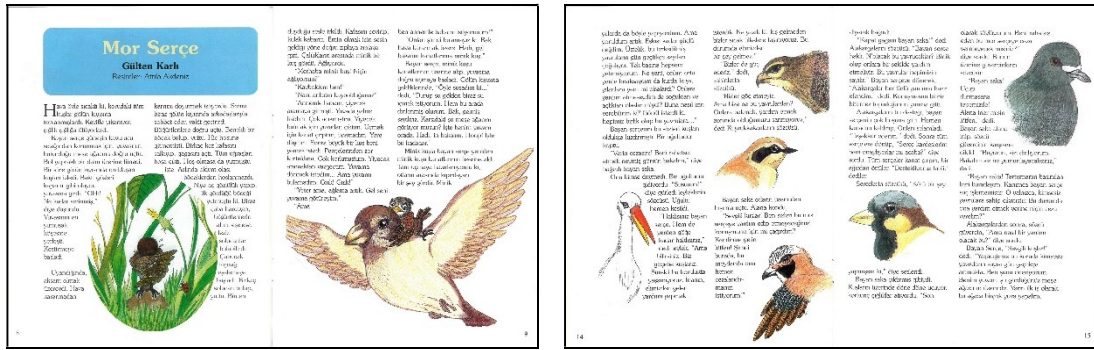
Resim 18 : 15. Sayfa (Sayı:87)

Sayfa 15’te bulunan “Kentli ve karlı şiiir...” bölümünde, karlı bir akşamda ince uzun bir kulenin tepesindeki pencereden aya bakan bir çocuk vardır. Çocuk ve hay figürü ve çevredeki binaların tasarımları yumuşak ve sevimli hatlarla çizilmiştir. Renkler oldukça canlı ve şiiir uzun bina içerisinde sığacak ölçekler yazılmıştır. Görsel ve metin dengesi kurulmuş, afiş düzeyince bir sayfa tasarımı ortaya çıkmıştır. Çocukları, görsel içerisinde şiiir okurken, hayal kurmaya ve düşünmeye yöneltmektedir. İllüstrasyon çalışmasının hedef kitlenin düzeyine uygun olduğu görülmektedir. Sayı 87’de insan ve hayvan figürlerinin birçoğunda jest ve mimikler duygu ve düşünce aktarımını sağlayacak düzeydedir. Derginin iç sayfaları renkli basılan sayılarında resimler dinamik ve estetikdir. Resimleyen bilgisinin neredeyse her sayıda verilmiş olması, derginin görsellerinin özgün olduğunu göstermektedir (Resim 18).

Resim 19 : 5, 6 ve 7. Sayfalar (Sayı:89)

Derginin 89. sayısının konusu “kedi” olarak belirlenmiştir ve kedi konusu tüm bölümlerde işlenmiştir. Sayfa 5 ile 12 arasında yer alan “Yabancı Dil-Kedice” isimli bölüm, 85. sayıdaki “Kardelen” isimli bölüm ile aynı tasarıma sahiptir. İki bölümünde resimleyeni aynı kişidir. Görseller ve sayfa tasarımları aynı özellikleri taşımaktadır. Ancak kedi ve bazı insan figürlerinin dış hatlarının net olmaması nedeniyle çocuklar tarafından anlaşılması zordur. Renklendirme ise sulu boya tekniği ile soğuk renklerle yapıldığı için mat ve donuktur. Bölümler arasında görsel dengenin kurulamadığı göze çarpmaktadır. Sayfa içerisinde bazı bölümlerde çok sayıda resim kullanılırken bazı bölümlerde yeterince görsel kullanılmadığı görülmektedir. Bu okumayı sıkıcı hale getirmekte ve çocuğun metne olan ilgisini dağıtabilmektedir (Resim 19).

Resim 20 : Resim 34 : 8, 9, 14 ve 15. Sayfalar (Sayı:92)

Derginin 92. sayısında konu “kuşlar”dır. Bölümler kuşlar hakkında tanıtıcı içeriklerden ve kuşlar hakkında yazılar öykü ve hikayelerden oluşmaktadır. Konu sürekliliğinin dergi içinde sağlandığı görülmektedir. Sayfa tasarımları genel olarak 89. sayıdaki formattadır ve tüm sayfalar renklidir. Sayfa 8 ile 17. sayfaları arasında “Mor Serçe” isimli yazı bulunmaktadır. Başlık büyük mavi bir çerçeve içinde sarı renkte yazılmıştır. Dizgi ve hizalama bu sayfalarda uygun şekilde yapılmamıştır. Metin görsel ilişkisi 10 ve 11. Sayfalar dışında diğer sayfalarda dengelidir ve görseller metinle birlikte aynı sayfalarda yer almaktadır. Metin kuş türlerini ve

özelliklerini kurgusal bir hikaye üzerinden çocuklara öğretme amacı taşımaktadır. Kullanılan görseller de hikayede geçen kuşların anatomik özelliklerini, renkli ve detaylı bir şekilde göstermektedir. Çizimler hedef kitlenin algısal düzeyine uygun ve eğitici niteliktedir (Resim 20).

Resim 21 : 18 ve 19. Sayfalar (Sayı:92)

Sayfa 18 ile 21 arasında “Sinan’ın Kuşları...” isimli bölümde kullanılan resimler tamamlanmamış bir tabloyu andırmaktadır. Kuş figürlerinin detaylı, anatomik yapıları; gözler, kanat ve kuyrukları belli belirsiz resimlenmiştir. Figürler çocukların dünyasına uygun görünmemekle birlikte, ürkütücü ve karanlık bir tavır sergilemektedir. Arka plandaki koyu kahve tonları ile kuşların siyah tonları iç karartıcı ve bunaltıcı bir ortam oluşturmaktadır. Çocukların estetik zevklerine uygun olmadığı görülmektedir. Derginin hedef kitlesi olan somut işlem dönemi çocuklar için oldukça soyut ve karmaşık resimlerdir. Sayfanın ve genel olarak derginin görsel kimliği ile örtüşmeyen resimler görsel bütünlüğü bozmakta, derginin yaş aralığını yükseltmektedir (Resim 21).

Sonuç

Derginin hedef kitlesi 7-13 yaş grubu çocuklar olarak belirlenmiştir. Bu durumda derginin görsel kimliğinin ve dış yapısının somut işlem dönemi ve soyut işlem dönemi gibi iki farklı bilişsel düzeyin beklentilerine, zevklerine ve algılarına uygun olarak planlanması ve tasarlanması beklenmektedir. Sürmeli’ye (2010: 244) göre, derginin hedef kitlesinin tek bir gelişim dönemiyle sınırlı tutulması görsel tasarım açısından daha uygundur. Çocuklar buldukları gelişim dönemindeki zihinsel algılarına ve becerilerine benzer uygulamaları benimserler. Dergi tasarımlarının çocukların zihinlerinde olumlu duygular ve düşünceler oluşturması, temel güven duygusunun geliştiği bu dönemlerde olumsuzluk içeren görsel dilden kaçınılmasının önemine değinmiştir. Ekonomik sebeplerle yaş gruplarının geniş tutulması ve

farklı ihtiyaçlara ve beklentilere sahip çocuklara standart özelliklerde içeriklerin sunulması çocukların bilişsel gelişimleri ve eğitimleri üzerinde olumsuz etkilere sebep olabilmektedir.

Dış yapı özellikleri belirlenirken yaş grubunun beklentileri dikkate alınmalıdır. Dergi boyutu hem çocukların kullanımını hem de tasarım alanını ilgilendirmektedir. Kırmızıfare dergisi taşınabilirlik ve boyut anlamında etkili görsel kullanımı için yeterince alan sağlamalıdır. Kapakları tüm sayılarda uzun süre dayanabilen, nitelikli baskı kalitesi sunan, renkleri parlak ve dinamik gösteren parlak kuşe kağıtlara basılmıştır. Kapak gramajlarının iç sayfalardan daha kalın ve sağlam olması beklenir. Böylece kaliteli ve uzun ömürlü bir kullanım sağlar. Kullanılan boyanın da çocuklara zararı dokunmayacak ve uzun süre solmayacak özelliklere sahip olması gerekmektedir. İç sayfalarda mat kuşe veya 1. hamur kağıtlar tercih edilmelidir. Çocuk dergilerinde bulunan bilmece, bulmaca, oyun ve eğlence amaçlı verilen sayfalarda zorlanmadan, sıkılmadan her türlü kalem ve boya ile yazıp çizebilmelerine imkan verir. Parlak kuşe kağıtlar baskı kalitesi sunsa da parlama yapmaları ve yazma-çizme eylemlerine uygunsuz olması nedeniyle çocuk yayınlarında tercih edilmemelidir. Derginin kullanım süresinin ve sağlamlığının artması kullanılacak ciltleme tekniğine de bağlıdır. Kırmızıfare dergisi hızlı deforme olabilen ciltleme türü olan tel zımba yapılarak ciltlenmiştir. Çocukların zorlayıcı kullanım alışkanlıkları göz önüne alındığında iplik veya tel dikiş gibi sağlam ciltlemeler tercih edilmelidir.

Görsel kimlik derginin bütünlüğü ve imajını temsil etmektedir. Kapak tasarımından başlıklara, metin ve görsel kullanımına kadar devamlılığın sağlıklı şekilde sağlanması gereklidir. Kırmızıfare dergisinin kapak tasarımlarında ve iç tasarımlarında bütünlüğün genel olarak sağlanmadığını söyleyebiliriz. Neredeyse her kapak ve iç sayfa tasarımları birbirinden bağımsızdır. İncelenen dergilerde 1, 39, 87, 89 ve 92. sayılarının kapaklarında derginin içeriğini yansıtan özel çizimler kullanılmıştır. Sayı 7, 12 ve 30'un kapak görsellerinde ise kitap okuyan hayvanlar veya kitap okurken olağanüstü davranışlar sergileyen çocuk resimleri vardır. Ancak bu görsellerin derginin temasıyla ilgili olmadığı tespit edilmiştir. Geri kalan 16, 64, 49 ve 85. sayıların kapak görselleri ise hem konu bakımından uyumsuz hem de estetik açıdan yetersiz olduğu düşünülmektedir.

İçeriğin çocuklara sağlıklı ve etkili biçimde aktarılmasında görsel kullanımının ve uygun tipografik unsurların seçilmesinin önemi bilinmektedir. Yapılan araştırmalar öğrenilen bilginin %83'ünün görme duyusu aracılığıyla gerçekleştiğini göstermektedir. Bu doğrultuda çocukların bilişsel gelişim dönemlerine uygun olarak tasarlanan görsel içeriklerin öğrenme süreçlerinde yazılı içeriklere göre daha etkili olduğu sonucu karşımıza çıkmaktadır (Şahin, 2014: 1321).

Kırmızıfare çocuk dergisinin kapak ve iç sayfalarında kullanılan görseller ve tipografik unsurlar incelendiğinde hedef kitlesi olan 7-13 yaş grubuna göre daha küçük veya daha büyük yaş gruplarına hitap ettiği görülmektedir.

Dergilerin arka kapağı ekonomik olarak en değerli sayfasıdır. Arka kapak tasarımı diğer sayfalar gibi derginin bütünlüğü bozmaması ve reklam dışı içerikler kullanıldığında ön kapak temasına uygun olacak şekilde tasarlanması uygundur. Kullanılan görsel ve tipografik özelliklerin aynı iç sayfalarda olduğu gibi hedef kitle gözetilerek hazırlanmasının daha doğru olduğu düşünülmektedir. Ancak araştırma içerisinde karşılaşılan olumsuz görsel örnekler ve sert tipografik düzenlemeler dikkat çekmektedir. Bu tarz tasarımlar çocukların zihinlerinde olumsuz etkilere neden olabilir.

Tipografik özelliklere bakıldığında derginin yoğun metin içermesi ve hedef kitlenin düzeyine göre küçük puntolarda tırnaklı karakterlerin kullandığı görülmektedir. Kaptan ve Sürmeli'ye (2000: 184) göre çocuk yayınlarında tipografik özellikler algılamayı ve öğrenmeyi etkileyen en temel unsurlar arasındadır. Et kalınlığı düşük dekoratif yazı karakterlerinin kullanımı tasarımı hareketli kıldığı gibi okunaklılığı olumsuz yönde etkileyebilir. Okuyucunun yazılı bilgiyi zorlanmadan algılayabilmesi gerektiğini ifade etmektedirler. Her yaş grubunun belli bir oranda metinle karşılaşması ve o metnin de özel tipografileri olması beklenir. Tasarım sürecine geçilmeden önce hedef kitlenin belirlenmiş olması tipografik özelliklerin oluşturulmasında tasarımcıya yardımcı olacaktır.

Küçük yaşlarda daha büyük puntolar ve düz karakterler tercih edilmesi, yaş ilerledikçe metin yoğunluğunun artışına bağlı olarak puntoların küçülmesi ve tırnaklı fontlara geçilmesinin uygun olduğu düşünülmektedir. Bu sayede her yaş grubunda hızlı ve akışkan bir okuma sunulabilir. Sarıkavak (1997: 113) dergilerde karşılaşılan tipografik sorunlardan bir diğerinin dizgisel sorunlar olduğunu ifade etmektedir. Paragraf akışında harfler, kelimeler, satırlar ve paragraflar arası boşlukların düzeninin ayarlanmamış olmasının sıkışıklıklara neden olacağını ve bu durumun metnin okunabilirliğine olumsuz etkiler doğuracağını belirtir. Kırmızıfare dergisinde kullanılan metinlerin sert karakterli, küçük puntolu ve sıkışık düzenli yoğun paragraflardan oluştuğu dikkate alındığında yaş gruplarının beklentilerini ve ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz olduğu söylenebilir.

Kırmızıfare çocuk dergisi günümüz çocuk yayıncılığına yön veren ve değerli eserleri olan yazar kadrosunun ürettiği makale, masal, öykü ve şiir gibi her türden edebi eseri içermektedir. Edebiyatın tüm yönlerinden içerikler sunan derginin metinleri çocuk okurun bilişsel gelişiminde, kişilik oluşumunda, aile ve sosyal çevreleriyle iletişimde, bayrak ve millet

bilinci oluşumunda, sevgi, saygı ve yardımlaşma bilincinin kazanılmasında önemli bir yere sahip olduğu düşünülmektedir. Edebi anlamda çocuklara birçok eser sunan Kırmızıfare çocuk dergisinin görsel tasarımında karşılaşılan olumsuz öğeler dikkate alındığında, derginin hedef kitlesi olan 7-13 yaş grubu çocuklar açısından yetersiz olduğu söylenebilir. Dergide kapak tasarımları ve dış yapı özellikleri dışında görsel bütünlüğün sağlanmadığı, hedef kitlenin bilişsel düzeyine uygun görsel ve tipografi unsurlarının yeterli düzeyde olmadığı, içerik olarak sahip olduğu değerleri ve niteliği hedef kitlenin özelliklerine uygun bir görsel dille aktaramadığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbulut Kılıçoğlu, Nur (2017). Bilişsel ve Dilsel Gelişim. A. Arı içinde, Eğitim Psikolojisi (s. 97-118). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Aydın, Ayhan (2001). Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Becer, Emre (2002), İletişim ve Grafik Tasarım (3 b.), Ankara: Dost Kitabevi.
- Çukur, Duygu ve Güller Delice, Ebru. (2011, Ocak-Şubat-Mart). Erken Çocukluk Döneminde Görsel Algı Gelişimine Uygun Mekan Tasarımı. Aile ve Toplum, 7(24), 25-36.
- Doğan, Yadigar (2007), İlköğretim Çağındaki 10-14 Yaş Grubu Öğrencilerinin Gelişim Özellikleri. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi(13), 155-187.
- Gençdoğan, Başaran (2016), Bilişsel Gelişim 2. Çocuk Gelişimi 1 (s. 8), içinde Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi. 2019 tarihinde alındı
- Güleç, Havise, ve Gönen, Mübeccel (1997), 1974–1993 Yılları Arasında Türkçe Basılmış Olan Resimli Öykü Kitaplarının Resimlendirilme ve Fiziksel Özellikleri Yönünden İncelenmesi. Türk Kütüphaneciliği, 11(1), 42-53.
- Güngör, Nafize ve Binark, Mutlu F. (1993), Tv ve Basında Haberler: Karşılaştırmalı İçerik Çözümlemesi. Amme İdaresi Dergisi, 26(3), 125-151.
- Güvendi Kaptan, Serpil ve Kaptan, Ata Yakup (2004), Ders Kitaplarındaki Tasarım Sorunları ve Öğrencilerin Öğrenme Düzeyine Etkisi. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı (s. 3), Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Kaptan, Ata Yakup ve Sürmeli, Kader (2013), Çocuk Dergilerinde Karşılaşılan Tipografi Sorunları ve Çözüm Önerileri. İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, 1 (2), <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iujad/issue/8721/108892>
- Karaduman, Bahriye (2007), Bir Derginin Görsel Kimlik Tasarımında Biçim ve İçerik İlişkisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin.
- Karatay, Halit. (2016), Çocuk Edebiyatı Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler. T. Şimşek içinde, Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı (s. 81-129), Ankara: Grafiker Yayınları.

- Kavuran, Tamer ve Özpolat, Kamuran (2016), Görsel İletişim Aracı Olan Dergilerin Tasarlanma Süreci. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 26(2), 267-275.
- Ketenci, Hasan Fehmi ve Bilgili, Can (2006), Görsel İletişim ve Grafik Tasarımı. İstanbul: Beta Basım Yayın.
- MEB. (2007), Çocuk Gelişimi ve Eğitimi: Bilişsel Gelişim. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- MEB. (2012), Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği. 2019 tarihinde mevzuat.meb.gov.tr: <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1605.pdf> adresinden alındı
- Özdemir, Murat. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma . Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi , 11 (1) , 323-343 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/pub/ogusbd/issue/10997/131612>
- Öztürk, Gülay (2006), Logonun Kurum Kimliği Üzerindeki Etkisi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1(9), 1-17.
- Pektaş, Hasip (2003), Ekslibris. Ankara: AED Yayınları.
- Salisbury, David (1996), Five Technologies For Educational Change. New Jersey: Educational Technology Publications.
- Santrock, John W. (2014), Yaşam Boyu Gelişim. (G. Yüksel, Çev.) Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Sarıkavak, Namık Kemal (1997), Tipografinin Temelleri. İstanbul: Doruk Yayınları.
- Solso, Rabert, Maclin, M. Kimberly ve Maclin, Otto H. (2013), Bilişsel Psikoloji (5 b.), (A. Ayçiçeği Dinn, Çev.) İstanbul: Kitabevvi.
- Şahin, Güliz (2014), Okulöncesi Dönem Çocuk Kitaplarında Görsel Bir Uyarı Olarak Resim. Turkish Studies, 1309-1324.
- Uçar, Tevfik Fikret (2004), Görsel İletişim ve Grafik Tasarım. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Yavuzer, Haluk (1984), Çocuk Psikolojisi. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Yıldırım, Hasan ve Şimşek, Ali (2000), Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yiğitbaşı, K. Güran (2014), Türkiye'de Çocuk Dergiciliği: TRT Çocuk Dergisi Örneği. Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi(5), 37-56.
- Yiğitbaşı, K. Güran (2018), Çocuk Yayınları ve Dışa Açılım. Konya: Çizgi Kitabevi.